

hiçbir delile dayanmamakta olup bilerek veya yanlışlıkla ref' olayı sahâbe döneminden itibaren âlimlerin farkında olduğu bir durumdu. Nitekim İmam Şâfiî'den çok önce yaşamış olan Ali b. Zeyd b. Cüd'ân (ö. 131/748), Yezîd b. Ebû Ziyâd, İbrâhim b. Müslim el-Hecerî (Süfyân b. Uyeyne'nin hocası) ve Velîd b. Müslim ed-Dimaşkî'nin raffâ' olduklarına işaret edilmiştir.

Hadisçiler merfû kelimesini başka mânalarda da kullanmıştır. Hatîb el-Bağdâdî gibi bazı âlimler, Hz. Peygamber'e özellikle sahâbînin nisbet ettiği söz ve fiillere merfû denileceğini ifade etmişlerdir. İbnü'n-Nefîs gibi bazı âlimlere göre ise merfû Resûl-i Ekrem'e muttasıl bir senedle izâfe edilen hadistir (bk. MÜSNED).

Merfû kelimesi açıkça veya dolaylı bir şekilde mürsel karşılığında kullanıldığında "muttasıl merfû" kastedilir. Ebû Dâvûd'un, "Bu hadisi merfû olarak sadece İsâ rivayet etti. Halbuki o diğer râvilerde mürsel olarak bulunmaktadır" sözü ile Tirmizî'nin, "Bu hadisi merfû olarak sadece İsâ b. Yûnus'un rivayetinden biliyoruz" sözünde kelime bu mânaya gelmektedir (Şemseddin es-Sehâvî, I, 118). Hadisçiler arasında merfû yerine "eser" kelimesi yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 153; Müslim, "İmân", 312, "Ta-hâret", 87, "Eşribe", 77; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-Azamî), Beyrut 1970, IX, 290; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye* (nşr. Muhammed el-Hâfız et-Ticânî), Kahire 1972, s. 58; İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadîs*, s. 41, 43; Zehebî, *el-Mûkızza* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1412, s. 41; Alâî, *Câmi'u'l-tah-sîl fi ahkâmî'l-merâsîl* (nşr. Hamdî Abdülmeccid es-Selefi), Beyrut 1407/1986, s. 44; İbn Hacer el-Askalânî, *en-Nüket 'alâ kitâbi İbni's-Salâh* (nşr. Rebî' b. Hâdî Umeyr), Medine 1404/1984, II, 515-539; a.mlf., *Nüzhetu'n-nazar fi tavzihi Nuḥbeti'l-fiker*, İstanbul 1306, s. 56; Şemseddin es-Sehâvî, *Fethu'l-muğîs* (nşr. Ali Hüseyin Ali), Beyrut 1412/1992, I, 117, 118, 127, 154-155; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Kahire 1385/1966, I, 183 vd.; Radıyyüddin İbnü'l-Hanbelî, *Kafvü'l-eşer fi şafvi 'ulûmü'l-eşer* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1408, s. 89 vd.; Ali el-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuḥbeti'l-fiker*, İstanbul 1327, s. 165, 188, 190; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 371, 372; Emir es-San'ânî, *Tavzihu'l-efkâr* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Medine, ts. (el-Mektebetü's-selefiyye), I, 254, 262, 265, 266; Leknevî, *Zaferü'l-emânî* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1416, s. 210; Tâhir el-Cezâirî, *Teuḥhü'n-nazar*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 67; Talât Koçyiğit, *Hadis İstihlakları*, Ankara 1980, s. 217; G. H. A. Juynboll, *Hadis Tarihinin Yeniden İnşası* (trc. Salih Özer), Ankara 2002, bk. Dizin; a.mlf., "Raf", *El²* (Fr.), VIII, 397-398.

ABDULLAH AYDINLI

MERGANÎ

(bk. SEÂLİBÎ, Hüseyin b. Muhammed).

MERGİNÂN

(مرغینان)

Özbekistan'ın Fergana idarî bölümünde şehir.

Siriderya nehrinin güneyindeki küçük ırmaklardan Mergilân - Say'ın kıyısında muhtemelen IX. yüzyılın sonlarında kurulmuştur; nüfusu 150.000'dir (2004). IV. (X.) yüzyılda Fergana havzasının Nesyâ es-süflâ (Aşağı Nesyâ) bölgesindeki en önemli şehirlerden biri olan Merginân (bugün Mergilân), aynı yüzyıl coğrafyacılarından Muhammed b. Ahmed el-Makdisî tarafından camisi çarşıdan uzak küçük bir şehir olarak tanıtır. V. (XI.) yüzyıldan itibaren önem kazanmaya başlayan Merginân ilk Sâmânî sikkelerinin basıldığı yer olarak bilinmektedir. Burada Doğu Karahanlı hükümdarlarından Tuğrul Karahan Mahmud ile oğlu Tuğrul Tegin Ömer de sikke bastırmıştır. VI. (XII.) yüzyılda yaşayan Abdülkerim b. Muhammed es-Sem'ânî ve VII. (XIII.) yüzyılda yaşayan Yâkût el-Hamevî de kendi dönemlerinde Merginân'ın Fergana havzasının en ünlü şehirlerinden biri olduğunu söylemektedir. Bâbürlü hânedanının kurucusu ve ilk hükümdarı Bâbüre ise (1526-1530) Merginân'ı Endican'ın güneybatısında ürünü bereketli, nar ve eriği fevkalâde güzel, avı ve kuşu bol bir şehir olarak tanıtır (*Vekâyi'*, I, 2-3). Daha sonraki kaynaklarda Merginân'ın Mergilân imlâsıyla yazıldığı görülmekte ve bu değişikliğin bölgede oturan Tacikler'in üzerine Özbekler'in gelmesiyle ortaya çıktığı sanılmaktadır (*İA*, VII, 760). Merginân Moğollar'ın, Timurlular'ın, Şeybânîler'in, Hocalar'ın ve 1711 yılından itibaren Hokand Hanlığı'nın hâkimiyetinde kaldı; Hokand Hanlığı döneminde ipek ve pamuk üretimiyle meşhur oldu.

Buhara'da hüküm süren Mangıt hânedanından Muzaffereddin Han (1860-1885) tahta çıktığında Ruslar'ın teşvikiyle Merginân'ı Hokand Hanlığı'ndan aldı; ancak şehir daha sonra Ruslar tarafından herhangi bir direnişle karşılaşmadan işgal edildi (Eylül 1875). Ruslar'ın kuklası Hokand Hanı Nasreddin'e karşı halkın han seçtiği Polat Bey isyan ettiğinde ayaklanmayı kanlı bir biçimde bastıran Rus komandanı Skobelev (8 Şubat 1876) esir aldığı Polat Bey'i Merginân'da idam ettir-

di. 1877'de Merginân'ın yaklaşık 12 km. güneyine Yeni Mergilân şehri kuruldu ve 1907'den 1924'e kadar Skobelev adıyla anıldı. 1885 ve 1898 isyanlarında önemli merkezlerden biri olan Merginân, bütün Türkistan'ı Rus istilasından kurtarmak amacıyla başlatılan Basmacı Hareketi sırasında da öne çıktı ve Ruslar'la Ermeniler'den teşekkül eden Sovyet ordusu tarafından 7000 kişisi öldürüldükten sonra Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlandı (1918). 1924'te Merginân şehri Mergilân ve Yeni Mergilân da Fergana adıyla Özbek Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti sınırları içinde kaldı; her ikisi de halen, 1991'de Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazanan Özbekistan'ın başlıca şehirlerindedir.

Ortaçağ'da el dokuması kumaşları ile şöhret kazanmış olan Merginân şehri bugün de ipek sanayiinden dolayı önem taşımaktadır. Ortaçağ'da Merginân nisbesiyle anılan pek çok âlim ve özellikle Hanefî fakihî yetişmiştir. Bunlar arasında Burhâneddin el-Merginânî, Ali b. Abdülazîz el-Merginânî, Burhâneddin el-Buhârî, Nizâmeddin el-Merginânî, Zeynüddin el-Merginânî ve Hasan b. Ali el-Merginânî'nin adları zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Havkal, *Şüretü'l-arz*, s. 513-514; Makdisî, *Aḫsenü't-tekâsim*, s. 262, 272; Sem'ânî, *el-En-sâb* (Bârûdî), V, 259-260; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), V, 127; Bâbüre, *Vekâyi'* (Arat), I, 2-4, 16, 17, 47, 63-66, 81, 82, 115, 118; Mirza Haydar Duğlat, *Tarih-i Reşidî: A History of the Moghuls of Central Asia* (trc. E. D. Ross, nşr. N. Elias), London 1895, I, 97, 119; II, 167, 271; E. Schuyler, *Turkistan: Notes of a Journey in Russian, Turkistan, Khokand, Bukhara and Kuldja*, London 1876, I, 338, 347, 349, 352, 353; II, 49, 50; W. Barthold, *Histoire des turcs d'Asie centrale*, Paris 1945, s. 64, 66; a.mlf., *Moğol İstilasına Kadar Türkistan* (haz. Hakkı Dursun Yıldız), İstanbul 1981, s. 204, 205, 211, 392; a.mlf., "Merginan", *İA*, VII, 760-761; G. Wheeler, *The Modern History of Soviet Central Asia*, London 1964, s. 108 vd.; Zeki Velidî Togan, *Oğuz Destanı: Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili*, İstanbul 1972, s. 100, 101, 109, 113, 114, 118, 138; R. Grousset, *Bozkır İmparatorluğu* (trc. M. Reşat Uzman), İstanbul 1980, s. 396 vd., 432, 450-454; İbrahim Kafesoğlu, *Harezmsahlar Devleti Tarihi*, Ankara 1984, s. 53, 185, 189, 225; Ramazan Şeşen, *İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri*, Ankara 1985, s. 240, 248, 250; Reşat Genç, "Karahanlılar", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1987, VI, 144-146, 151, 163; İsmail Aka, *Mirza Şahrüh ve Zamanı*, Ankara 1994, s. 79, 80; C. E. Bosworth, "Marghinân", *El²* (İng.), VI, 557; W. Heffening, "al-Marghinânî", a.e., VI, 557-558; Tahsin Yazıcı, "Fergana", *DİA*, XII, 377.

AHMET TAŞAĞIL